

Návrh zákona ke zmírnění dopadů pandemie koronaviru na osoby účastnící se soudních řízení, poškozené, oběti trestných činů a právnické osoby (tzv. lex COVID pro oblast justice, insolvenčí a exekucí)

Jedná se o návrh, který přináší mimořádná opatření reagující na nejurgentnější obtíže, jimž lidé v současné době v souvislosti s koronavirovou situací čelí ve vztahu k soudním řízením a řízením vedeným u Ministerstva spravedlnosti ohledně pomoci poškozeným a obětem trestných činů, v oblasti exekucí a insolvenčí či při fungování právnických osob, jakou jsou např. obchodní společnosti či družstva. Návrh by měl být schválen ve stavu legislativní nouze, bude navrhováno zkrácené jednání v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR. Byl připraven za součinnosti externích odborníků (zástupců soudů, insolvenčních správců, advokátů, odborné veřejnosti). Je samozřejmě možné, že v průběhu legislativního procesu dojde k jeho určitým úpravám, konečnou podobu tedy v tuto chvíli není možné předjímat.

4 základní okruhy úpravy

1. Zvláštní ustanovení o možnosti prominutí zmeškání lhůt

- **Návrh rozšiřuje použití již existujících institutů o prominutí zmeškání lhůt** (např. § 58 občanského soudního řádu či § 61 trestního řádu) na lhůty další, které dnes není možné prominout (např. pro podání mimořádného opravného prostředku), a to v případě, že lhůta byla zmeškaná v důsledku omezení plynoucího z mimořádného opatření přijatého pro boj s rozšířením COVID-19. Týká se to konkrétně lhůt v těchto řízeních: občanské soudní řízení, insolvenční řízení, řízení o výkonu rozhodnutí a exekuční řízení, soudní řízení správní, trestní řízení, řízení před Ústavním soudem a dále pak v řízení u Ministerstva spravedlnosti jednak o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení, jednak o peněžité pomoci obětem trestných činů.
- Je postaven na individualizovaném posuzování, což považujeme za spravedlivější, neboť různí lidé jsou současnou situací postiženi různě – tedy bude se posuzovat, zda konkrétní osoba byla mimořádným opatřením omezena takovým způsobem, že nemohla dodržet lhůtu (např. byla v karanténě, byla uzavřena pobočka pošty v místě jejího bydliště a neměla možnost se dopravit jinam, advokát potřeboval pro účely učinění nějakého úkonu nahlédnout do spisu a z důvodu jeho karantény či omezení provozu soudu to nebylo možné). Pro tyto účely je mimořádným opatřením myšleno jak krizové opatření vlády podle krizového zákona, tak i opatření Ministerstva zdravotnictví či krajské hygienické správy podle zákona o ochraně veřejného zdraví, a to i opatření přijaté před vyhlášením nouzového stavu (tedy např. pro osoby s nucenou karanténou po návratu z Itálie) nebo i přetrvávající po vyhlášení nouzového stavu (např. opatření pro pendlery do SRN či Rakouska, kteří mohou pendlovat pouze v turnusech v délce trvání tří týdnů a po návratu do ČR mají povinnou karanténu 2 týdny).

- Žádost o prominutí zmeškání lhůty spolu se zmeškaným úkonem bude třeba podat ve stanovené době od ukončení či zrušení mimořádného opatření, z něhož plyne omezení pro konkrétní osobu. Minimálně ale bude garantováno, že žádat o prominutí bude možné do stanovené doby od ukončení nouzového stavu (tedy např. karanténa pro konkrétní osobu, v důsledku níž zmeškala lhůtu, uplynula sice už v průběhu března, ale stejně bude mít ještě čas po ukončení nouzového stavu). Délka lhůty, v níž bude možno žádat o prominutí zmeškání, se bude lišit podle typu řízení – tak, jako už je tomu ostatně dnes u lhůt, které se mohou prominout i podle současné právní úpravy (např. 15 dnů v občanském soudním řízení, 3 dny v trestním řízení; každé řízení má svá specifika, která by měla být zachována).

2. Zvláštní opatření ve vztahu k právníkům osobám

- S ohledem na omezení svobody pohybu osob, zákaz shromažďování více osob na stejném místě a uplatňovaná karanténní opatření je právníkům osobám ztíženo či zcela znemožněno konání zasedání orgánů, především pak nejvyšších orgánů (například valné hromady společnosti s ručením omezeným nebo akciové společnosti anebo členské schůze družstev). Jestliže se členové orgánů nemohou scházet a rozhodovat, je ohroženo fungování celé právníkové osoby. Bez zajištění efektivního rozhodování nejvyšších orgánů, popřípadě jiných orgánů oprávněných volit členy statutárního orgánu, může nastat situace, kdy stávajícím členům statutárního orgánu zanikne funkce a na jejich místo nebude možné zvolit nové členy. V takovém případě se může právníková osoba ocitnout bez orgánu řídícího její činnost, tedy může být zcela paralyzována. Dalším problémem může být i nemožnost projednat řádnou účetní závěrku. Nejvyšší orgány obchodních korporací jsou typicky v jarních měsících svolávány za účelem projednání a schválení řádné účetní závěrky, která se jednak jako příloha přikládá k daňovému přiznání, jednak lze na základě ní vyplácet podíly na zisku (dividendy) apod.
- Navrhuje se tedy předně po dobu trvání mimořádných opatření **umožnit rozhodování orgánů právníkových osob s využitím technických prostředků nebo rozhodování per rollam** i v případech, kdy taková možnost rozhodování není upravena v zakladatelském právním jednání (bez toho to totiž v současnosti možné není). Po dobu trvání mimořádných opatření se také navrhuje umožnit družstvům, v nichž působnost členské schůze plní shromáždění delegátů, rozhodovat per rollam.
- V případě právníkových osob, u nichž ani umožnění rozhodování s využitím technických prostředků nebo rozhodování per rollam nezajistí efektivní fungování orgánů (např. v případě velkých družstev či velkých společností s roztržitou vlastnickou strukturou), by mělo pomoci **automatické prodloužení nebo obnovení funkčního období členů voleného orgánu, jimž v době trvání mimořádných opatření uplynulo** (a to i tehdy, pokud uplynulo před účinností navrhované úpravy). Problém se zajištěním akceschopného voleného orgánu umožňuje v ostatních případech řešit i navrhované připuštění tzv. kooptace, tedy volby člena orgánu samotnými členy orgánu, neklesne-li jejich počet pod polovinu, a to i tehdy, není-li taková volba připuštěna v zakladatelském právním jednání.

- Návrh dále **prodlužuje i lhůtu pro svolání valné hromady kapitálové společnosti či členské schůze družstva z důvodu projednání řádné účetní závěrky**, a to o 3 měsíce ode dne skončení mimořádného opatření (podle současné právní úpravy je nutno valnou hromadu či členskou schůzi svolat do 6 měsíců od skončení účetního období, což zpravidla bývá do 30. června).

3. Zvláštní opatření ve vztahu k insolvenčnímu právu

- Navrhované úpravy v oblasti insolvencí přináší jednak pomoc podnikatelům, jejichž podnikání může být v důsledku koronavirové situace ohroženo, jednak dlužníkům v oddlužení, kteří mohou mít problém s poklesem či dokonce výpadkem příjmů.
- Na pomoc podnikatelům jsou zacílena tato opatření:
 1. **Odklad povinnosti dlužníka podat na sebe insolvenční návrh** v případě, že je v úpadku, a to do doby uplynutí 6 měsíců od ukončení mimořádného opatření, nejpozději do 31. prosince 2020 (leda by úpadek nastal už před mimořádným opatřením nebo k úpadku nedošlo v souvislosti s koronavirovou situací). Porušení povinnosti podat v případě úpadku insolvenční návrh má totiž jinak pro dlužníky (resp. jeho statutární orgány) celou řadu nepříznivých důsledků, jako je např. případná povinnost k náhradě škody věřitelům, jejichž uspokojení v insolvenčním řízení bylo i v nepatrném rozsahu zkráceno, povinnost vydat prospěch získaný ze smlouvy o výkonu funkce k výzvě insolvenčního správce, či za určitých okolností možnost ručení při úpadku obchodní korporace za její dluhy.
 2. **K věřitelskému návrhu, který by byl podán do 31. srpna 2020, se nebude přihlížet.** Tím se poskytne podnikatelům více času řešit svou problematickou situaci způsobenou koronavirem, aniž by byli ohrožováni rizikem insolvenčního řízení.
 3. **Institut mimořádného moratoria**, které podnikatelům nabízí zvláštní ochranný režim (preventivně před i po podání insolvenčního návrhu), po jehož dobu je **chrání před rozhodnutím o úpadku a umožňuje jim provozovat svůj podnik**. Moratoriem je dlužník také chráněn před vypovězením smluv na dodávky energií, surovin, zboží a služeb, a umožňuje mu závazky bezprostředně související se zachováním provozu podniku hradit přednostně před staršími dluhy. Oproti standardnímu moratoriu již upravenému v insolvenčním zákoně mimořádné moratorium poskytuje citelnější úlevy a rychlejší ochranu. K vyhlášení moratoria se nebude vyžadovat souhlas věřitelů a částečně se nahrazuje předložením vybraných písemností čestným prohlášením a doplnění návrhu o důležité údaje svědčící o podnikatelově poctivém záměru. Mimořádné moratorium bude možné vydat na dobu 3 měsíců (a poté – již se souhlasem věřitelů – ještě o další 3 měsíce prodloužit). Automaticky se dlužníku povoluje využít úlev, podpor a finančních prostředků z veřejných prostředků určených ke zmírnění dopadů epidemie bez rizika rozporu se stávajícími pravidly nakládání s majetkovou podstatou. Po skončení mimořádného moratoria se též znepřístupní záznam v insolvenčním rejstříku, což předchází účinkům negativní publicity.

4. **Možnost dočasného přerušení plnění schváleného reorganizačního plánu** do 6 měsíců od ukončení mimořádného opatření, nejpozději do 31. prosince 2020.

- Dlužníkům v oddlužení by pak mohla pomoci tato opatření:
 1. „Stará“ oddlužení (tj. zahájená před oddlužovací novelou v r. 2019) soud nezruší, když dlužník nebude platit splátkový kalendář v důsledku koronavirové situace.
 2. Osvobození od dluhů ve „starých“ oddluženích bude možné přiznat, i pokud dlužník splatí méně než 30% v důsledku koronavirové situace.
 3. Při změně výše splátek ve „starých“ oddluženích se nebude vyžadovat, aby dlužník splatil alespoň 50% věřitelům (zatím platí, že u „starých“ oddlužení je usnesení o schválení oddlužení možné změnit jen za stejných podmínek, za jakých se povoluje jiná výše splátek na základě dlužníkovra návrhu na povolení oddlužení, a tam je to možné povolit jen, pokud by nezajištění věřitelé dostali alespoň 50%).

4. Zastavování bezvýsledných exekucí

- Tato část cílí na urgentní řešení situace osob, které se dlouhodobě nacházejí v tíživé finanční situaci. Provádění exekuce je u nich zcela marné (obvykle mají mnoho exekucí), namísto aby postupně splácely své dluhy, jsou drženy v bezvýsledných exekucích, v nichž se nedaří nic vymoci, a nemají tak smysl ani pro věřitele. Takové osoby se pak často pohybují v šedé zóně ekonomiky. Patří mezi nejohroženější skupiny, na něž může současná situace dolehnout zvláště nepříznivě (nemají mnohdy stabilní pracovní poměr, nemají tedy ani žádnou pracovněprávní ochranu a v podstatě ze dne na den se mohou ocitnout bez jakéhokoliv příjmu).
- Navrhuje se tedy povinné zastavování bezvýsledných exekucí po uplynutí zákonem stanovené doby. Konkrétně se předpokládá povinnost soudního exekutora rozhodnout o zastavení exekuce v případě, že po dobu posledních 3 let nedošlo k částečnému uspokojení vymáhané povinnosti nebo nebyl-li po tuto dobu zjištěn či zajištěn žádný majetek postižitelný v exekuci, který by stačil alespoň ke krytí nákladů exekuce. Rozhodnutí o zastavení by mohl odvrátit oprávněný, pokud by na výzvu soudního exekutora v přiměřené lhůtě složil další zálohu na náklady exekuce, jejíž výše bude stanovena prováděcím právním předpisem. U řízení vedeného ve prospěch oprávněného, u kterého lze předpokládat, že by mu složení zálohy způsobilo obtíže (např. oprávněný při exekuci na výživné, náhradu újmy způsobené pracovním úrazem, nemocí z povolání, ublížením na zdraví nebo trestným činem), postačí, aby oprávněný sdělil, že nesouhlasí se zastavením exekuce; k zastavení bude postačovat, že se oprávněný k výzvě nevyjádří.